

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Herman Brusselmans: Uitgeverij Guggenheimer
Honings, R.A.M.

Citation

Honings, R. A. M. (2018). Herman Brusselmans: Uitgeverij Guggenheimer. *Lexicon Van Literaire Werken*, 114(2), 3-14. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3202784>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3202784>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Uitgeverij Guggenheimer

door Rick Honings

Achtergronden en uiterlijke beschrijving

Uitgeverij Guggenheimer van de Vlaamse veelschrijver Herman Brusselmans (Hamme, 9 oktober 1957) verscheen in september 1999 bij uitgeverij Prometheus te Amsterdam. Sinds Brusselmans in 1982 debuteerde met de verhalenbundel *Het zinneloze zeilen*, schreef hij zo'n vijfenzeventig boeken. Bovendien is hij een veelgevraagde columnist en een bekende televisiefiguur, die regelmatig optreedt in programma's als *De Slimste Mens ter Wereld* en *De Wereld Draait Door*.

Uitgeverij Guggenheimer werd als paperback uitgegeven. Deze roman is het derde deel van een oorspronkelijk als trilogie bedoelde reeks, waarvan enkele jaren eerder *De terugkeer van Bonanza* (1995) en *Guggenheimer wast witter* (1996) waren verschenen met hetzelfde personage – mediamagnaat Guggenheimer – in de hoofdrol. De Guggenheimer-trilogie werd nadien zelfs in één band uitgegeven onder de titel *Mijn hoofd loopt om* (2002, herdrukt in 2004 en 2011). Maar op den duur kon Brusselmans zich niet bedwingen en voegde hij nog eens twee delen aan de serie toe: in 2012 verscheen *Guggenheimer in de mode* en in 2017 *Guggenheimer koopt een neger*.

Uitgeverij Guggenheimer telt 317 pagina's en bestaat uit tien hoofdstukken. Op het omslag is een boek met een bijl en bloedsporen afgebeeld. De roman is bijzonder, omdat hij vlak na verschijnen verboden werd door de rechtbank van Antwerpen. De Vlaamse modeontwerpster Ann Demeulemeester (die door het hoofdpersonage in het boek beledigd wordt) had namelijk een zaak tegen Brusselmans aangespannen wegens smaad en belediging. Dit is een zeldzaam geval van censuur in de moderne tijd. In afwachting van de uitspraak haalde men het boek uit de schappen. De exemplaren van *Uitgeverij Guggenheimer* op de Antwerpse Boekenbeurs werden op last van de rechtbank verzegeld, maar in Nederland bleef het boek wel verkrijgbaar. Dat had tot gevolg dat er vanuit België enige tijd een stormloop op het boek ontstond.

Uitgeverij Prometheus bracht daarop een nieuwe versie uit met de tekst: 'Uitsluitend voor verkoop in Nederland'.

Brusselmans was verbijsterd over de rechterlijke uitspraak en sprak van 'broodroof'. In het Belgische journaal noemde hij de beslissing 'pure boekverbranding': 'Vandaag is het mijn boek, morgen kan geen enkele kunstenaar nog iets zeggen of schrijven, zonder dat één of ander mens zich beledigd voelt en naar de rechter stapt. Dat is een gevaarlijk precedent.' Zijn boek was bedoeld als satire. De uitspraken werden bovendien niet door hemzelf, maar door het personage Guggenheimer gedaan. Daarmee beriep Brusselmans zich op hetzelfde argument als W.F. Hermans, toen hij voor de rechter gedaagd werd vanwege zijn als beledigend ervaren uitspraken over *katholieken* in de roman *Ik heb altijd gelijk* (1951). Maar waar Hermans werd vrijgesproken, achtte men Brusselmans schuldig. De rechter oordeelde dat de vrijheid van meningsuiting van de schrijver moest wijken voor de bescherming van het privéleven van Ann Demeulemeester.

Dat hing er mede mee samen dat de auteur zich ertoe had laten verleiden om tijdens het VRT-journaal van 31 oktober 1999 op te merken dat Guggenheimer weliswaar een fictief personage was, maar dat de dingen die hij over Demeulemeester opmerkte, wel waar waren. Dat deed hem de das om. Het bewees volgens de advocaten van Demeulemeester dat er kwade opzet in het spel was. In hun optiek was er bovendien sprake van een wraakactie van de schrijver, omdat zijn toenmalige vriendin Tania de Metsenaere ooit bij Demeulemeester gesolliciteerd had en afgewezen was. Dat gegeven wilde de rechter echter niet meenemen in zijn overweging.

Uiteindelijk werd Demeulemeester in het gelijk gesteld. Brusselmans moest een schadevergoeding van honderdduizend frank betalen (circa vijftientwintighonderd euro), maar het boek mocht weer verkocht worden. Sinds het verschijnen van *Uitgeverij Guggenheimer* is het werk meermalen herdrukt. In 2009 verscheen de vijfde druk, met een typemachine op het omslag.

Inhoud

De eerste zinnen van de roman luiden:

Guggenheimer rook aan zijn neus. Straks wassen, nam hij zich voor. Hij had de afgelopen nacht en ochtend de verlopen ex-Miss België Katia Alens niet alleen danig gevingerd, gebeft en geneukt, maar ook, vooral eigenlijk geneusd, en haar aldus zodanig vaak de beurt van haar leven gegeven dat ze niet meer zou weten van welke parochie

ze was, al schreef haar biechtvader persoonlijk de naam ervan in de palm van haar rechterhand.

Daarmee is de toon gezet en de hoofdpersoon, de grofgebekte Joodse mediamagnaat Guggenheimer (zonder voornaam), geïntroduceerd. Hij is steenrijk geworden dankzij de erfenis van zijn stiefvader en dankzij zijn televisiestation B.O.N.A.N.Z.A. en zijn reclamebureau Saatchi & Troost (uit de eerste twee delen van de Guggenheimer-reeks). Bovendien was hij de eigenaar van een zeisenfabriek, een pruikenimperium en luxebordeel 'Het Vliegend Tapijt', maar die had hij inmiddels met veel winst verkocht. Daarbij speelde ook zijn gezondheid een rol, want nadat hij een hartaanval had gekregen, was hij het rustiger aan gaan doen. Alleen zijn tv-station bezit hij nog, maar dat wordt gerund door zijn stiefbroer Gugg.

Veel te doen heeft Guggenheimer dus niet, maar desondanks verzucht hij om de haverklap dat zijn 'hoofd omloopt'. Guggenheimer, die in Gent woont, slijt zijn dagen met rondhangen, met het mijmeren over auto's en horloges, dure merkkleding, spullen en beroemde Vlamingen, met het voeren van nutteloze conversaties en het afsnauwen van mensen in zijn omgeving, met het roken van sigaren en drinken van 'Miljaardedzju's' (een bierglas vol wodka waarin twee minuten een theezakje heeft gebungeld), met het dineren in restaurants en het bezoeken van cafés. Regelmatig wordt hij overvallen door de meest bizarre gedachten en associaties.

Verder is hij steeds in de weer met het 'neuzen' van serveersters, actrices en ook van zijn dienstmeisje Tutsi ('een bloedmooi negerinnetje') en zijn secretaresse Debbie. Alle vrouwen vallen in katzwijn als ze Guggenheimer zien, en als hij besluit om iemand mee naar huis te nemen, bezorgt hij de dame in kwestie een orgasme als nooit tevoren. Met zijn ex-vrouw Ellen slaapt hij niet meer, maar hij zorgt ervoor dat het haar aan niets ontbreekt. Ze is ongelukkig, en hij is niet te beroerd om haar te laten inwijden in de lesbische liefde. En dan zijn er nog zijn kokkin Alma en zijn poetsvrouw Yasmine (die een koppel vormen), zijn lijfarts dokter Tuba en zijn gewelddadige privéchauffeur Jules (een voormalig lid van de Bende van Nijvel).

In het tweede hoofdstuk neemt Guggenheimer zich voor een nieuwe onderneming te starten, en hij besluit dat het een literaire uitgeverij zal zijn, Uitgeverij Guggenheimer: 'Ik haat weliswaar boeken, en ik haat schrijvers, en ik haat alles wat met die twee te maken heeft, maar is dat een probleem? Integendeel.' Zijn marktmodel is erop gebaseerd dat hij drie bestsellers zal uitbrengen. Voor de categorie fictief proza gaat hij op zoek naar een 'jong knap wijf', voor non-fictie naar een 'verlopen literair cultfiguur'

en voor een dichtbundel naar een 'krankzinnige gek'. Zijn medewerker De Volder geeft hij de opdracht om op zoek te gaan naar geschikte kandidaten.

Totdat hij de beoogde bestsellerauteurs kan keuren, brengt hij zijn tijd weer in ledigheid door. Hij is voortdurend vermoeid. Hij loopt maar wat rond. Overal waar hij komt, wordt de grote Guggenheimer met eerbied, maar ook met angst bejegend. Hij bezoekt de drukker Crommenie en de vormgever De Meeuw. Ondertussen bedenkt hij dat hij zichzelf alvast nuttig kan maken door de auteurs van de voornaamste concurrerende uitgeverijen uit te schakelen. Samen met zijn hulpje Jules gaat hij bij de belangrijkste Vlaamse schrijvers langs om hen onschadelijk te maken.

Als eerste is Hugo Claus aan de beurt. Met Jules breekt Guggenheimer in bij diens huis. De 'grijze eminentie', wiens beide armen in het gips blijken te zitten, schrikt er zo van dat er twee gemaskerde mannen binnendringen, dat hij spontaan in zijn broek poept. Daarop begint Jules de armen, polsen en vingers te breken van Claus' echtgenote Veerle, waarna hij haar bewusteloos slaat. Vervolgens is de Grote Schrijver zelf aan de beurt. Claus wordt mishandeld (zijn armen worden nogmaals gebroken) en daarna wordt ook hij naar de vergetelheid geslagen. Om het zekere voor het onzekere te nemen vernietigen ze zijn computer en verbranden ze het manuscript waaraan hij werkte. Verderop in het boek blijkt Claus aan zijn verwondingen te zijn bezweken.

Na een hoop gelummel, gemijmer en geklets brengen Guggenheimer en Jules vervolgens in het vijfde hoofdstuk een bezoek aan Jef Geeraerts. Wederom breken ze in. In het huis, dat – omdat Geeraerts ambtenaar in Belgisch-Congo was geweest – behoorlijk koloniaal oogt, brandt slechts in twee kamers licht. In de ene zit Geeraerts' vrouw, Eleonore Vigenon, in de andere de schrijver zelf, die ze horen typen. Ze bestijgen de van bamboe vervaardigde trap en besluiten om eerst Geeraerts' echtgenote aan te pakken. Zij ligt op haar bed in een 'post-soloseksuele slaap', met naast haar een glanzende komkommer en een boekje met 'blote negers wier enorme erecties naar ontmande olifanten zouden kunnen overgeplant worden zonder dat die olifanten zouden klagen'. Daarop duwt Jules het stuk groente in haar openstaande mond en tapet haar mond dicht en haar handen en voeten bijeen. Vervolgens is Geeraerts aan de beurt. Op de gang trekt Jules een grizzlybeerpak aan, om de schrijver te laten schrikken. Dit naar aanleiding van Geeraerts' boek *Jagen* (1981), over de jacht op een grizzlybeer. Geeraerts krijgt direct een hartverlamming en geeft bloed en schuim op. De schrijver en zijn vrouw worden vervolgens aan hun lot overgelaten.

Ten slotte rijden ze naar het huis van Monika van Paemel. Over deze 'lesbische hoer' heeft Guggenheimer gehoord dat ze

uit feministische overwegingen heeft gezworen om nooit meer seks te hebben. Daarom geeft hij Jules de opdracht om het 'lelijk gedrocht' te verkrachten, een 'penetratie die J.M. Meulenhoff uitgeversgewijs van de kaart gaat vegen'. De verkrachting gaat er zo grof aan toe, dat Jules haar tepel eraf bijt. Maar het doel heiligt de middelen. Tegen het einde van de roman vernemen we dat Van Paemel inmiddels onder matige belangstelling begraven is.

In het zesde hoofdstuk brengt De Volder ten slotte verslag uit van zijn zoektocht naar drie potentiële bestsellerauteurs. Vervolgens brengt Guggenheimer ze stuk voor stuk een bezoek. In de eerste plaats Anneke Hemelshoet, het 'lekkere wijf' dat de opdracht krijgt een roman te schrijven: *Dagboek van een alledaags mooi meisje*. De tweede auteur is Eduard Kronenburg, een cultfiguur met een voorkeur voor veertienjarige meisjes. Kronenburg wordt geacht een succesvol non-fictiewerk te schrijven: *De fin de siècle Gentse meisjesmoorden*. Guggenheimer zal ervoor zorgen dat Kronenburg persoonlijk aanwezig kan zijn bij een aantal moorden. De laatste auteur is Ivo de Vos, die verplicht wordt de bundel *Gedichten van een gestoorde maniak* te schrijven.

Met een gewiekste campagne weet Guggenheimer de titels onder de aandacht van het publiek te brengen. Enige tijd later gaat hij bij de auteurs langs om hun werk te inspecteren. Anneke Hemelshoet is al druk aan het schrijven. Ook Ivo de Vos, die door het gebruik van pillen die Guggenheimer hem via dokter Tuba heeft laten voorschrijven steeds gekker en agressiever is geworden, is al aardig op dreef. Maar Eduard Kronenburg wacht nog op materiaal en inspiratie. Daarom zorgt Guggenheimer ervoor dat hij er getuige van is hoe Jules enkele meisjes vermoordt, waarbij ze niet vergeten om telkens een paar haren op het lichaam achter te laten, naar later blijkt afkomstig van het hoofd van Ivo de Vos.

Na een succesvol televisieoptreden op Guggenheimers televisiestation B.O.N.A.N.Z.A. wordt ten slotte ook Anneke Hemelshoet door Jules gedood, zodat Kronenburg daar plastisch over kan schrijven. Aan het einde van het boek dwingt Guggenheimer De Vos ertoe om een bekentenis af te leggen en zichzelf bij de politie aan te geven. Voor Kronenburg biedt dat alles materiaal om over te kunnen schrijven. Ex Ellen krijgt zo ook een nieuw levensdoel: ze zal de ouders van de overleden meisjes opvangen in een praatgroep.

De roman eindigt ermee dat de drie boeken uit het Guggenheimer-fonds plaats een, twee en drie van de Vlaamse boekentoptien innemen. In de tv-studio wordt feest gevierd. Weer is Guggenheimer succesvol. Hij neemt zich voor om in de nieuwe eeuw de politiek in te gaan.

 Interpretatie

 Thematiek /
Genre

Het is nog niet zo eenvoudig om het thema van *Uitgeverij Guggenheimer* te benoemen, aangezien de roman zo *over de top* en het verhaalverloop grotesk is. Duidelijk is wel dat we hier te maken hebben met een satire. Melige en absurdistische humor wordt ingezet om een komisch effect te sorteren: het ridiculiseren van de entertainmentwereld. Dat vindt plaats doordat het personage Guggenheimer voortdurend onbedoeld de onechtheid en schijnheiligheid van alles laat zien. Carrièrebeluste actrices werpen zich in Guggenheimers armen omdat hij zo machtig is, iedereen is uit op eigen gewin en overal heerst oppervlakkigheid. Diepzinnige gesprekken worden nooit gevoerd. In *Uitgeverij Guggenheimer* wordt eindeloos gemijmerd en gepraat over uiterlijkheden, vooral door de hoofdpersoon zelf. Guggenheimer zelf is geobsedeerd door dure spullen.

In dit boek, zoals gezegd het derde deel uit een reeks, wordt bovendien de literaire wereld belachelijk gemaakt. Ook hier speelt het thema 'echtheid' versus 'schijn' een rol. Guggenheimer is zich ervan bewust dat als hij wil scoren met zijn uitgeverij, hij boeken moet uitgeven waarover iets te doen is en die een nauwe band met de werkelijkheid vertonen. Daar houdt het publiek immers van. Anneke Hemelshoet scoort met een dagboek over haar eigen leven, een soort Vlaamse *Bridget Jones Diary*. Literaire kwaliteit bezit het boek niet, maar omdat Hemelshoet knap is en ze het goed doet op televisie, wordt het boek toch een succes, zeker nadat ze na een televisieoptreden een gewelddadige dood is gestorven. Datzelfde geldt voor de poëzie van Ivo de Vos: het is rotzooi, maar als blijkt dat hij de Gentse meisjesmoordenaar is, wordt zijn bundel een bestseller. Het draait in de literaire wereld allang niet meer om goede boeken. In die zin thematiseert *Uitgeverij Guggenheimer* een fenomeen dat het na verschijnen ook zelf teweegbracht.

Een satire is om te lachen, maar heeft zeker ook een kritische bedoeling. Wat wilde Brusselmans met deze groteske roman bereiken? Meermalen heeft hij verklaard dat het boek niet meer is dan onzin, geschreven met het oogmerk om zichzelf te vermaken. Later gaf hij toe dat hij ook nog een serieus doel had. In 2001 beklemtoonde Brusselmans dat hij met *Uitgeverij Guggenheimer* polemiek wilde bedrijven, maar dat dit niet gewaardeerd werd: 'Vlaanderen kent geen polemisch vuurwerk. We zijn een tam volkje op dat vlak.' Elders legde hij uit dat hij het oogmerk had gehad om grootheden als Hugo Claus aan te vallen: 'Instituten zijn er om aangepakt te worden'. Jef Geeraerts en Monika van Paemel werden eveneens geslachttofferd omdat ze 'instituten' zijn. Over die laatste merkte Brusselmans in een interview op: 'Ze

duikt in het boek op omdat ze zo'n ongecontesteerde literaire paus is in Vlaanderen.'

Uitgeverij Guggenheimer bevat weinig verwijzingen naar andere literaire werken. Wel doet de roman in sommige opzichten denken aan *American Psycho* (1991) van de Amerikaanse (en door Brusselmans zeer bewonderde) auteur Bret Easton Ellis. Die roman vertelt het verhaal van Patrick Bateman, een in het dagelijks leven succesvolle beurshandelaar, die de leegte van zijn leven niet alleen opvult met onder andere het kopen van dure kleding en andere luxeproducten, maar ook met het plegen van moorden op vooral zwervers en prostituees (al kan de lezer niet uitsluiten dat het geweld slechts in de fantasie van Bateman plaatsvindt). Hoewel Guggenheimer een concreet doel heeft met het moorden (het uitschakelen van zijn concurrentie), handelt hij – net als Bateman – vanuit een cynische, nihilistische visie op het bestaan.

*Inter-
tekstualiteit*

Uitgeverij Guggenheimer bevat daarnaast vele knipogen naar Brusselmans' eigen werk, vooral naar de eerste twee delen uit de reeks, waarin dezelfde personages en vergelijkbare grappen voorkomen. Een van de gimmicks van de Guggenheimer-boeken is dat het personage telkens een zelfbedacht drankje nuttigt. In *De terugkeer van Bonanza* is dat een 'Guggenheimer' (wodka met veel ijs en zonder citroen), in *Guggenheimer wast witter* is dat een 'Prince' (wodka met veel ijs en schijfjes kiwi). In *Uitgeverij Guggenheimer* moet de hoofdpersoon tot zijn ergernis te pas en te onpas uitleggen wat een 'Miljaardedzju' is, waarvan hij er honderden drinkt.

Een van de personages, de non-fictieschrijver Eduard Kronenburg, draagt dezelfde naam als Brusselmans' alter ego uit zijn vroege semi-autobiografische romans *Heden ben ik nuchter* (1986) en *Zijn er kanalen in Aalst?* (1987), die in *Uitgeverij Guggenheimer* verbasterd worden tot *Maar morgen ben ik zat* en *Tv- en darmkanalen*. Zulke *inside jokes* zijn bedoeld voor de trouwe Brusselmans-lezers. Overigens komt Brusselmans zelf ook voor in het werk, in een opsomming van auteurs die volgens Guggenheimer niet deugen: 'Toch niet Brusselmans of Lanoye zeker? Namen voor veeboeren en plattelandsbeenhouders... Laten we dat soort types compleet negeren.'

Herman Brusselmans geldt, hoewel hij in zijn oeuvre ook serieuze onderwerpen aan de orde stelt, als een humoristische schrijver. In zijn romans maakt Brusselmans stevast politiek-incorrecte grappen, waarmee hij voortdurend de grens opzoekt. In die zin vertoont zijn werk verwantschap met de grove, absurdistische humor van de Nederlandse cabaretier Hans Teeuwen. Vooral vrouwen (veelal bekende Vlamingen), homoseksuelen en minderheidsgroepen moeten het bij Brusselmans ontgelden.

Humor

Vrouwen worden steevast als lustobject beschreven. Zo merkt Guggenheimer over seksuologe Goedeke Liekens op dat zij – die altijd zo makkelijk klaarkwam en daarbij tot zijn plezier ‘van die rare smoelen trok’ – sinds zij moeder geworden was, daar meer moeite mee had: ‘Als hij haar na de geboorte van haar dochtertje neusde diende bijna z’n gehele neus in haar scheur te verdwijnen om resultaat te verkrijgen, en ervoor praktisch alleen het topje.’

Ook deinst Brusselmans er niet voor terug om zijn personages racistische grappen te laten maken. Zo lezen we dat Guggenheimer zijn dienstmeisje Tutsi noemt. Die naam had hij haar gegeven als politiek gebaar, ‘want Tutsi was een Hutu-chick’. Haar familie, haar ouders, broertjes en zusjes waren vermoord tijdens de genocide in Rwanda, maar Tutsi had ‘op een wonderbaarlijke manier aan de beulen kunnen ontsnappen door zich tijdens haar vlucht te vermommen als een bonobono-aap met een banaan nonchalant in z’n mondhoek’. Daarna was ze in de prostitutie beland en ten slotte werknemer van Guggenheimer geworden, die er niet voor terugdeinst om haar het hele boek door uiterst koloniaal te behandelen: hij laat haar zijn drankjes bereiden, blaft haar commando’s toe (‘der Vase ist kapotski. Do away de scherven en rapido een beetje’) en deelt het bed met haar wanneer hij er maar zin in heeft. Op een gegeven moment realiseert hij zich dat hij nog nooit een ‘neger’ heeft zien blozen en probeert hij Tutsi van kleur te laten verschieten, met succes: ‘Hm, dacht Guggenheimer, zeker niet onsexy zo’n bloosnegerin.’

Verder maakt Brusselmans ook foute grappen over Joden en de Holocaust. Guggenheimer is zelf, zo weten we uit de eerste twee boeken, Joods. Maar hij merkt tegelijkertijd op dat hij graag lid zou zijn geworden van de Gestapo en dat hij bewondering heeft voor nazi-kleding: ‘Je zal mij niet horen zeggen dat ik ooit een fan ben geweest van de SS, maar als het over hun uniformen gaat kan ik niet anders dan toegeven dat ze bij lange niet mis waren.’ Het zijn grappen waarmee Brusselmans telkens de grens opzoekt en die men in vrijwel al zijn boeken tegenkomt.

Een humoristisch procedé dat Brusselmans vanaf het begin tot op heden in zijn werk hanteert, is de herhaling. Brusselmans’ humor is cumulatief: een scène wordt grappiger naarmate hij vaker voorkomt. Ook in *Uitgeverij Guggenheimer* zijn daar voorbeelden van te vinden. Zo werkt het aantal keren dat Guggenheimer moet uitleggen wat een Miljaardedzju is, humoristisch, en dat geldt ook voor het eindeloze wassen van de neus na de geslachtsdaad.

Stijl

Brusselmans hanteert een vlotte stijl, die gekenmerkt wordt door het veelvuldige gebruik van de dialoogvorm. Meermalen vinden er absurdistische gesprekken plaats. Zo discussiëren Guggenheimer en Jules omstandig over de vraag of ze zojuist wel of geen brug gepasseerd zijn:

'De Sint-Michielsbrug noem ik geen brug, meneer Guggenheimer.'
 'Nee? Hoe noem je haar dan? Een rivier? Een vallei? De Brennerpas?
 Een etentje bij kaarslicht? De spleet van Daisy Van Cauwenbergh.'
 'Nou, hoe ik haar precies zou noemen weet ik niet maar alleszins
 geen...'
 'Laat maar, lul de behanger. Vermijd jij maar het gladde ijs der
 verbaliteit.'
 'Het gladde ijs der wát, meneer Guggenheimer?'

Verder valt het werk op door het gebruik van Vlaamse uitdrukkingen ('dus wij naar de eerste de beste frituur om eens een deftig pak volkse friet in onze molen te slaan') en bizarre metaforen die uitsluitend voor rekening van Guggenheimer komen ('Een wijf met een sigaar is als een onderzeeër met een balkon, zeg ik altijd. Zeer onpraktisch maar wel de moeite om te zien.' Of: 'Een uitgeverij is als een valiumfabriek. Zonder er wakker bij te blijven valt de productie stil.')

In *Uitgeverij Guggenheimer* wordt het schelden tot kunst verheven, geheel volgens Brusselmans' adagium, zoals hij dat in de roman *Zul je mij altijd graag zien?* (1997) verwoordde: 'Het is de taak van een schrijver om te kwetsen, te verwonden, te schofferen, te schelden, te vloeken en te vernielen. Je kan het een schorpioen niet kwalijk nemen dat hij steekt.' Ook in *Uitgeverij Guggenheimer* wordt er op elke pagina gescholden en beledigd en moeten bekende Vlamingen het ontgelden.

Voor Ann Demeulemeester vormden Guggenheimers tirades zoals gezegd de aanleiding om een rechtszaak te beginnen. Aan het begin komt Guggenheimer een meisje met dezelfde achternaam tegen, aan wie hij vraagt:

Ben jij overigens familie van die andere baal knoken, hoe heet ze...
 Ann Demeulemeester? Die omhooggescheten ontwerpster van coutureloze zwarte voddens waar chichiwijven zich zonder enige geldige reden blauw aan betalen? Is dat je tante, al ziet ze eruit als je oom met een carnavalspruik op?

Demeulemeester noemt hij een 'dwergpoliep met puitenogen en haar van op haar pruim tot op haar rug', om daaraan toe te voegen: 'Jongens toch, die Ann Demeulemeester. Ik heb al veel misbaksels aan m'n toeter hebben hangen, maar die spande de kroon.'

Uitgeverij Guggenheimer is een groteske roman. Hoewel bestaande figuren op de korrel worden genomen door de hoofdpersoon, is het boek als geheel nauwelijks in de werkelijkheid geworteld. Joost Zwagerman karakteriseerde de Guggenheimerboeken treffend als een 'burlesk fictief terrarium', waar de 'wetten

Genre /
 Hoofdfiguur

van de slapstick regeren en waar de hoofdfiguur ondanks zijn afgrondelijke botheid en onnozelheid altijd weer zegeviert'.

Guggenheimer heeft de eendimensionaliteit van een stripfiguur en is een parvenu die nooit aan zichzelf twijfelt, over lijken gaat en altijd succes heeft. Van meet af aan is duidelijk dat hij zal slagen. Men zou het boek ook als een schelmenroman kunnen karakteriseren, onder meer omdat de afloop voorspelbaar is.

Context

Zoals gezegd is *Uitgeverij Guggenheimer* het derde deel van een reeks. Het uitgangspunt van de boeken is telkens hetzelfde: Guggenheimer besluit om de beste te worden in een bepaalde branche. In het eerste deel richt hij een televisiestation op, in het tweede een reclamebureau, in het derde een uitgeverij, in het vierde een mode-imperium en in het vijfde deel neemt hij terloops een voetbalclub over (en, zo besluit hij aan het slot: wat ben je dan zonder 'neger'?). De plot is telkens ondergeschikt; het draait in de Guggenheimer-romans vooral om het maken van grappen en om het beschrijven van de grove en absurdistische gedachten en tirades van de hoofdpersoon.

In die zin tonen de Guggenheimer-boeken van Brusselmans zonder meer verwantschap met andere romans die een grotesk personage en weinig realistisch verhaalverloop bevatten, zoals de Kessels-romans van P.F. Thomése: *J. Kessels, The Novel* (2009), *J. Kessels, Het bamischandaal* (2012) en *Ik, J. Kessels* (2018). Ook *Het grote baggerboek* (2004) van Ilja Leonard Pfeijffer past in deze traditie, omdat het hier eveneens over een cultpersonage gaat dat de meest bizarre avonturen beleeft. En zelfs de roman *De joodse messias* (2004) van Arnon Grunberg, waarvan de plot eveneens over de top is, zou men in dit rijtje kunnen scharen.

De rechtszaak naar aanleiding van *Uitgeverij Guggenheimer* betekende een cesuur in Brusselmans' auteurschap. Vanaf nu zou hij in zijn boeken voorzichtiger te werk gaan als hij over bekende figuren schreef. Dat had tot gevolg dat de twee delen die op deze roman volgden, veel minder kwaadaardig zijn. Bekende Vlamingen worden niet langer belachelijk gemaakt. Guggenheimer is milder geworden. Dat heeft ermee te maken dat Brusselmans, na het proces van Demeulemeester, geen zin had om zich nog een keer voor de rechter te moeten verantwoorden.

Waarderingsgeschiedenis

Natuurlijk werd in vrijwel alle recensies aandacht besteed aan de ophef die over *Uitgeverij Guggenheimer* ontstond. Zowel in Vlaanderen als in Nederland werd er kritisch over het boek geschreven.

In Vlaanderen was het Herman Jacobs die in *De Morgen* Brusselmans' roman de grond in boorde vanwege de gebrekkige plot, Brusselmans' verre van vlekkeloze beheersing van het Nederlands en het eindeloze 'gezeik en gezever, gemelk en gemeier, gelul en geleuter' van 'Vlaanderens productiefste prozabaggeraar'. Dat er in de roman meisjes worden vermoord, noemde hij 'abject effectbejag'. Als satire vond hij het werk maar weinig geslaagd en hij hekelde het 'gore seksisme' en de 'smakeloze details'. Zijn conclusie luidde: '*Uitgeverij Guggenheimer* is, kort en goed, bagger, en een klinkend bewijs dat Brusselmans in debiliserende kopijkakkerij geen gelijke meer vindt onder alle half en kwarttalenten der Lagelandse literatuur'. Jeroen Overstijns in *De Standaard* was iets minder kritisch, roemde Brusselmans' 'supervlotte en toch enigszins gesteven stijl', maar vond het boek 'te sloom, te karikaturaal, te clichématig'.

De Nederlandse pers oordeelde niet minder kritisch, al bestond ook hier waardering voor Brusselmans' stijl en absurdistische humor. Daniëlle Serdijn in *Het Parool* vond het boek meer van hetzelfde na de eerste twee delen en noemde het 'een klinisch, bedrijfsmatig tot stand gekomen product'. Thomas van den Bergh van *Elsevier* had het gevoel alsof Brusselmans zijn greep op het materiaal verloren was: 'Als een chef-kok die niet meer weet hoe een omelet te bakken.' Aleid Truijens uitte in *de Volkskrant* haar treurigheid over zoveel verspilling van talent. Xandra Schutte ten slotte noemde *Uitgeverij Guggenheimer* in *Vrij Nederland* een 'satire die niets kritiseert' en alleen maar kwetst om het kwetsen. Daarom vond ze het jammer dat juist dit boek de inzet vormde voor een discussie over de vrijheid van meningsuiting. Immers: 'De schrijvers die Brusselmans steunen staan op de barricaden voor een grote leegte. Voor niets.'

Voor deze bespreking is gebruikgemaakt van:
Herman Brusselmans, *Uitgeverij Guggenheimer*, tweede druk, Amsterdam 1999.

 Secundaire literatuur

- Herman Jacobs, Bagger uit het Neanderthal. In: *De Morgen*, 23-9-1999.
 Jeroen Overstijns, De G van Geld. Brusselmans guggenheimert voort. In: *De Standaard*, 23-9-1999.
- Daniëlle Serdijn, Bijkletsen met Brusselmans. In: *Het Parool*, 15-10-1999.
 Thomas van den Bergh, Eentonig. Herman Brusselmans begint greep op zijn rock-'n-roll-verhalen te verliezen. In: *Elsevier*, 16-10-1999.
- Aleid Truijens, Doodmoe van de eigen genialiteit. Brusselmans is geestig op de automatische piloot. In: *de Volkskrant*, 22-10-1999.
- Luc De Geyter, Uitgeverij Guggenheimer. In: *Open Boeken*, 1-11-2001.
- Bart Vancgeren, Ann Demeulemeester: niks van aantrekken? In: *Humo*, 9-11-1999.
- Bas Canoy, Brusselmans geeft 'm niet van jetje. In: *Vrij Nederland*, 13-11-1999.
- Frank Vande Veire, De hansworst van de 'echtheid'. Overdenkingen bij de zaak-Brusselmans. In: *De Morgen*, 24-11-1999.
- Xandra Schutte, Op de barricaden voor de leegte. In: *NRC Handelsblad*, 27-11-1999.
- Wessel te Gussinklo, Lulkwadraat. In: *De Revisor*, nr. 1, 2000, jrg. 27, pp. 76-79.
- Joost Zwagerman, De eenmanguerrilla van Herman Brusselmans. In: Joost Zwagerman, *Pornotheek Arcadië*, Amsterdam 2000, pp. 262-268.
- Katharina Hupe, Defamation Trials in Belgium – The Case of Herman Brusselmans's Novel 'Uitgeverij Guggenheimer'. In: Ralf Grüttemeier (red.), *Literary Trials. Exceptio Artis and Theories of Literature in Court*, London 2016, pp. 159-174.
- Rick Honings, *Majoor van het Menselijk Leed. Leven, werk en imago van Herman Brusselmans*, Amsterdam 2017.